

Müsteâr İlahî

Sevelim Hazret-i Mevlâna'yı

NEY

Bestekârı : **Sadeddin Heper**

Usûlü : **Düyek** [8/8]

Güftekârı : **AbdülBâkî Nâsır Dede**

Se ve lim haz re ti
İ de lim der ge hi
Bâ de i âş kı ve

3
Mev lâ nâ yı
mon la yı pe
rin ce sâ ki

5
Sü re lim dev le ti
nah Ça la lim nâ yü
U nu tup bil me ye

7
Mev lâ nâ yı
ku dü mü her
lim a fa kı

9
A la lim him me ti
gâh Di ye lim zev ki
Der geh i Pi re ge

11
1. Mev lâ nâ yı
le Al lah Al
lûp ey Bâ ki

2. Mev lâ nâ yı
lah Al lah Al
lûp ey Bâ ki

*Sevelim hazret-i Mevlânâ'yı
Sürelim devlet-i Mevlânâ'yı
Alalım himmet-i Mmevlânâ'yı
Sürelim devlet-i Mevlânâ'yı*

*İdelim dergah-i monla'yı penah
Çalalım nây ü kudümü her gâh
Diyelim zevk ile Allah Allah
Sürelim devlet-i Mevlânâ'yı*

*Bâde-i âşkî verince sâki
Unutup bilmeyelim afaki
Dergehi Pir'e gelüp ey Bâki
Sürelim devleti Mevlânâ'yı*

Düyek Usûlleri

- *) Sekiz zamanlıdır.
- *) İki Sofyan'dan meydana gelir.
- *) 8/8 ve 8/4 lük değerlerde vurulur
- *) 8/4 lük mertebesi Ağır Düyek adını alır.

Kaynak :

- 1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY
- 2) ' Türk Müsîkisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]

Düyek Darb Usûlü

[8 / 8] mertebesi

- 1 . Darb :
(Düm) / [1/2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 2 . Darb :
(Te-Ek) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 3 . Darb :
(Tek) / [1/2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 4 . Darb :
(Dü-Üm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb :
(Te-Ek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Türk Müsiki Bilgini ve Bestekarı

Abdülbâkî Nâsır

Dede

[1765 - 1821]

18.YÜZYILIN ikinci yarısında ve 19. yüzyılın başlarında yaşamış Türk müsikisi bilgini ve bestekarıdır. 1765 yılında Yenikapı Mevlevihanesi yakınlarında bir evde doğmuştur. Babası Yenikapı Mevlevihanesi şeyhlerinden Kutahyalı Ebu Bekir Dede Efendi (1705-1775), annesi amcazadesidir.

Kutb-ı Nayî Şeyh Osman Dede'nin kızı Saide hanımdır. Ağabeyi Ali Nutkî Dede, küçük kardeşi ise Abdürrahim Kühî Dede'dir.

Milas Müftisi-zade Halil Efendi ve babasından öğrenim gören, Arapça ve Farsça öğrenen Abdülbâkî Dede, ağabeyi Ali Nutkî Dede'nin himayesinde yetişmiş ve onun Yenikapı Mevlevihanesi şeyhliği sırasinda bu dergâhın neyzenbaşılığını yapmıştır. Türk müsikisinin nazariyatı ve amelîyatı ile uğraşp, bu konuda geniş bilgi edinmiş ve bilgisini öğrencilerine aktarabilmiş çok değerli bir üstad idi. Hammamizâde İsmail Dede Efendi'ye de hocalık etmiştir.

Şeyh Ali Nutkî Dede'nin ölümü üzerine, 1804 yılı Ağustos ayında Yenikapı dergâhına şeyh olmuş ve 24 şubat 1821 gecesi saat 5' de, 55 yaşında, ölümüne kadar 16.5 yıl şeyhlik postunda oturmuştur. Dergâhın mezarlığında ağabeyinin yanına gömülmüştür. Mezar taşındaki kitâbe:

'Alem-i lahuta can atdı bu dem Bakî Dede (1236)'

Safayî'i Mevlevî'nin uzun tarih şiiirinin son mısra'ı:

'Şeyh Abdî'lbakî Ukba rahına oldu revan.'

İzzet Molla'nın tarih mısra'ı:

'Şeyh Bakî buldu faniden reha 'Allah' deyip'

Bestekar olarak bugün elimizde Acembüselik makamında bir Mevlevî Ayın-î Şerifi bulunan Abdülbâkî Dede, İsfahan makamında da bir Ayın bestelemiş, fakat bu ayın zamanla unutulup, kaybolmuştur.

1794 yılında III. Selim'in emriyle yazıp, kendisine sunduğu 'Tedkiyk u Tahkiyk' adlı nazariyat kitabında' 136 makam ve 21 usul kısa açıklamalarla anlatılmıştır. 1797'de, yine III. Selim'in emriyle bazı eklemeler yapılmış olan bu eser değerli bir kaynaktır. Abdülbâkî Nâsır Dede, kendi terkibi olan: Dilâviz - Ruhezfâ - Gülrâh - Dildâr - Niyâz - Nâz - Hisarkürdî makamlarını ve yine kendi buluşu olup (Şirin) adını verdiği 22 zamanlı bir usulü de bu eserinde yazmıştır.

Nâsır Dede'nin kitabının ikinci bölümü, Tahririye adını taşır. Nâsır Dede, bu bölümde harflerle yazılıp, altma ses sayıları işaret edilmek suretiyle kendi icadı bir çeşit ebced notasının açıklamasını yapmış, ayrıca bu nota ile III. Selim'in Suzidilara Ayın-î Şerifini, aynı makamdan peşrev ve saz semâisini ve de Vardakosta Seyyid Ahmed Ağa'nın Suzidilara peşrevini yazmıştır. III. Selim'in ölümünden sonra kullanılmayan, bugünkü nota sistemi ortaya çıkana kadar da en geçerli ebced notası sayılmış olan Nâsır Dede'nin notası, zamanında pek önemli birçok eserin kurtarılmasında, kazanılmasında rol oynamıştır.

Ağabeyi Ali Nutkî Dede'nin başladığı (Defter-i Dervişan) a sonradan Abdülbâkî Nâsır Dede devam etmiştir. Bu eser de Türk müsikisinin kaynak eserlerindedir. Tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa yazmaları 1194'de bulunmaktadır. Nâsır Dede'nin bir başka eseri, Mevlevî şeyhlerinden Musa Safî Dede'nin 'Ta'rib-i Şahidi' adlı eserine 'Şerh-i Şahidi' isimli bir şerhdır. 'Terceine-i Menakıbu 'l-Arifin' adlı eseri de el yazması olup, Eflakî'nin 'Menakıbu 'l-Arifin' adlı Farsça eserinin tercümesidir. Yenikapı Mevlevihanesi aşçı dedesi ve amca oğlu olan Sahîh Ahmed Dede'nin ısrarı üzerine 1793-1797 arasında meydana getirilmiş ve bu eser de III. Selim'e sunulmuştur. Bunun da tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa yazmaları 1126'dadır.

Nâsır, mahlasıyla yazdığı ve yaklaşık 3000 beyit tutan (Divan-ı Eş'ar) ın tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa yazmaları 941'de bulunmaktadır.

Bilhassa dinî müsikide bir hayli öğrenci yetiştiren Abdülbâkî Nâsır Dede'nin ağabeyi ve kardeşi gibi akrabaları da müsikîşinaslardır. Abdülbâkî Dede'nin oğlu Osman Selahaddin Dede de Yenikapı Mevlevihanesi şeyhlerindendi. Değerli bir müsikîşinas olup, Zekâî Dede'ye hocalık etmiştir. Osman Dede'nin oğlu Mehmed Celaleddin Dede'dir. O da Yenikapı Mevlevihanesi şeyhlerinden ve değerli müsikîşinaslardandır.

1854'de Beşiktaş Mevlevihanesinde doğmuş olan ve 1877 yılında Bahariye dergâhının şeyhliğine tayin edilmiş olan Hüseyin Fahreddin Dede 1872 yılında Osman Selahaddin Dede'nin kızı Fatma Aliye hanımla evlenmiş ve böylece aileye girmiştir. Hüseyin Fahreddin Dede de çok değerli müsikîşinaslarımızdandı. Dr. Suphi Ezgi'ye hocalık etmiştir. 1839'da Yenikapı Mevlevihanesinde doğmuş olan ve XIX. yüzyılın sonlarında yetişen değerli müsikîşinas, kudümzen Ahmed Hüsameddin Dede, Nâsır Abdülbâkî Dede'nin kızı şerife Ayşe Sıdka hanımın oğludur. Babası da dergâhın aşçıbaşısı Hacı Ârif Dede'dir. Yenikapı Mevlevihanesi neyzenbaşularından Derviş Mehmed de. Nâsır Abdülbâkî Dede'nin XIX. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş neyzenlerden Cemal Dede (1860-1899), Ahmed Hüsameddin Dede'nin oğludur. Cemal Dede Yenikapı Mevlevihanesinde uzun süre neyzenbaşılık yapmıştır.

Kaynak : Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, 1. Cilt, Anadolu yayıncılık, 1983

Bestekar ve Kudümzenbaşısı

Sadeddin Heper

[1899 - 1980]

10 Mayıs 1899'da İstanbul'un Eyüp semtinde doğdu. Babası Eyüp Sultan Camii kayyumbaşısı Halid Efendi, annesi Zehra Hanım'dır. Rüşdiye öğrenimini tamamladıktan sonra devrin tanınmış ustalarından müsikî dersleri almaya başladı. Komşuları Zekâîzade Hafız Ahmed Efendi'den (İrsoy) Mevlevî de dahil olmak üzere dini ve din dışı formlarda 1000' in üzerinde eser meşketti. Galata Mevlevihanesi neyzenbaşısı ve hattat Mehmed Emin Efendi'den (Yazıcı) Hamparsum notasını, on yıl kadar derslerine devam ettiği Rauf Yekta Bey'den Batı notasını, Galata ve Bahariye mevlevihaneleri neyzenbaşısı Hakkı Dede'den ney üfleme öğrendi. Ayrıca bestekar ve mutasavvıf Ahmet Avni Bey'in (Konuk) müsikî sohbetlerine de devam ederek kendisini yetiştirdi. Bu arada hızını tamamladı. Bir süre Eyüp Sultan Camii'nde imamlık yaptı. 1923 yılında Müzeyyen Hanım'la evlendi. 1932'de Eyüp'ten Kızıltoprak'a taşındı. Çeşitli kademelerinde görev yaptığı Maliye Vekiliet'i'nden 1940'ların sonunda emekliye ayrılan Sadettin Heper. Bir süre sonra İstanbul Radyosu'nda sözleşmeli olarak çalışmaya başladı. On yıl kadar çalıştığı bu kurumda Hamparsum notasıyla yazılmış koleksiyonların Batı notasına çevrilme çalışmalarına katılmak suretiyle Türk müsikisi repertuarının tesbitinde büyük katkılarda bulundu. Aynı kurumda 1967-1968 yıllarında repertuar kurulu üyesi ve müşavir olarak görev yaptı. Tarihi Türk Müsikisi Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti üyesi olarak uzun yıllar çalıştığı İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndaki görevinden 1970'te ayrıldı. 1976'da öğretime başlayan İstanbul Türk Müsikisi Devlet Konservatuvarı'ndaki öğretim üyeliği görevini vefatına kadar sürdürdü. 11 Mayıs 1980'de otuz yıldan beri ikamet ettiği Kuzguncuk'taki evinde vefat etti. Ertesi gün Eyüp Sultan Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Eyüp'teki aile mezarlığına defnedildi.

Mevlevî müsikisinin son devirdeki önemli birkaç simasından biri olan Sadettin Heper ayrıca bestelediği eserler, yetiştirdiği talebeler ve bu konudaki telifleriyle tanınmıştır. Hemen her fırsatta bestekâr olmadığını söylemesine rağmen Mevlevî âyini, ilâhi, peşrev, beste, semâi ve şarkı formlarındaki eserleri onun bestekârlık kudretini açıkça ortaya koymaktadır. Bend-i büselik adlı birleşik bir makam terkip eden ve bestekârlıkta klasik üslûbu benimseyen Heper'in eserlerinde Zekâî Dede tavrı sezilir. Besteleri arasında hisar-büselik âyini ile güftesi Şeyh Abdülbakî Efendi'ye (Baykara) ait "Sevelim Hazret-i Mevlânâ'yı" mısraıyla başlayan müstear ilâhisi çok tanınmıştır.

Sadettin Heper, 1954'ten beri Konya'da yapılagelen Mevlânâ'yı anma ve semâ törenlerini kudümzenbaşısı olarak uzun yıllar yönetmiş, ayrıca yurt içi ve yurt dışında birçok dini ve klasik müsikî topluluğunda aynı görevi icra etmiştir. Diğer taraftan çeşitli yayın organlarında neşredilen yazı ve araştırmalarıyla Türk müsikisine hizmetini sürdürmüştür. 1962-1963 yıllarında Milliyet, 1971-1972 yıllarında Tercüman gazetesinde, Musiki Mecmuası ile Musiki ve Nota adlı mecmuada müsikî tarihi, nazariyatı ve müsikî meseleleriyle ilgili makaleler yazmıştır. Konya Turizm Derneği tarafından belirli aralıklarla yayımlanan Mevlânâ Güldestesi adlı eserlerin bazılarında Mevlevî müsikisine dair makalelerin yanı sıra yine aynı derneğin teşebbüsüyle kırk üç adet Mevlevî âyininin notasını güfteleriyle birlikte Mevlevî Âyinleri adıyla neşretmiştir (Konya 1974). Son derece mütevazî kişiliğiyle tanınan Sadettin Heper talebelerine, müsikîyle uğraşanların ulvî duygularla donanmış kimseler olması gerektiğini, müsikinin iyi ile kötü arasında çok hassas bir nokta oluşturacak nazik bir konumu olduğunu söylerdi. Yetiştirdiği talebeler arasında Kâni Karaca özellikle zikredilmelidir.

Kaynak : <https://islamansiklopedisi.org.tr/>